List 7. **NOVICE** Tečaj XXXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 16. februarija 1881.

Obseg: Živinozdravniki in kovači v našem cesarstvu. — Sadimo in snažimo sadno drevje pravilno. (Konec.) — Kako naj bi se v ljudski nadaljavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji. (Dalje.) — Zoper krompirjevo gnjilobo. — Krščanstvo pri Slovencih do Cirila in Metoda. (Konec.) — Prislovice in reki iz Istre. — Cerkvene pesmi v čast presv. Rešnjemu Telesu. — „Kres“ in „Ljubljanski Zvon“. (Konec.) — Istorija slavjanskih literatur. — Mlinar Matúc in njegovi otroci. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Živinozdravniki in kovači v našem cesarstvu.

Po naukazu c. k. ministerstva notranjih oprav je dr. Röll, bivši vodja živinozdravske šole na Dunaji lani dobil nálog, naj živinozdravske in podkovske razmere v Avstriji popiše. Dr. Röll je vsled navedenega ukaza sestavil zanimivo poročilo za leto 1878., iz katerega naj zato, ker je živinozdravstvo in podkovstvo v ozki zvezi s kmetijstvom, našim bralcem povzamemo nekoliko vrstic.

Dr. Röll poroča, da leta 1878. (dandanes ni veliko drugače) je v našem cesarstvu (razven Dalmacije) bilo 397 v višji živinozdravniški šoli popolno izučenih in diplomiranih živinozdravnikov. Od teh jih je 218 v javnih službah (62 v cesarskih), 179 pa brez služeb. Med živinozdravniki, ki imajo cesarske službe, je 13 deželnih, 36 pa okrajnih živinozdravnikov, 9 kontumacijskih direktorjev in 3 profesorji živinozdravstva.

Poglejmo pa zdaj: ali more to število živinozdravnikov, zadostovati številu konj, goved, prešičev, ovac in kóz, ki so v tistem okraji, kjer živi le en živinozdravnik?

Če primerimo, na priliko, število kónj s številom živinozdravnikov dotične dežele, nam ta primera kaže, da na enega živinozdravnika pride kónj:

na Tirolskem in Predarlskem	518
na Šlezkem	1.515
na Spodnje-Avstrijskem . .	1 609
na Českem	1.843
na Solnograškem	1.856
na Štajarskem	1.872
na Primorskem	2.515
na Moravskem	2.762
na Kranjskem	3.917
v Bukovini	5.341
na Gornje-Avstrijskem . .	5 704
na Koroškem	7.711
na Gališkem	28.838

Enake razmere so tudi, kar se tiče goved in druge domače živine.

Kar se tiče podkovstva, poroča dr. Röll, da je precej dobro oskrbljeno, ker izučenih kovačev ne manjka tako, kakor diplomiranih živinozdravnikov. Največ kovačev in zdravniških kovačev je v doljni Avstriji — namreč 1150, najmanj pa na Primorskem, in sicer le 7.

Sadimo in snažimo sadno drevje pravilno!

(Konec.)

Druga glavna napaka dandanašnjih sadjerejcev je pa nepravilno ali pa celó zanemarjeno snaženje sadnega drevja. Večina je te misli: Drevo sem vsadil, rodi mi in Bog te obvaruj; — za drugo še porajtajo ne. Le, kedar jim drevo kaj rodí, so pripravljeni ga otresti in neusmiljeno oklatiti. To je res grda nehvaležnost, ker se ga le takrat spominjajo, kedar jim trudapolno, vse zanemarjeno kaj koristi obrodi. Sèm ter tje ob hudi zimi pri pomanjkanji drv res komu na misel pride, da se spravi na sadno drevje, ter mu prav po rabeljsko kake navzdol viseče veje po pol metra od debla sè skrhano sekiro na pol odseče, a na pol pa odlomi, ter vse razkrojene štreclje stati pusti, v katerih voda zastaja, pozimi zmrzne, še veče razpoke napravi, kar prouzroči, da sicer krepko in trdno drevo trohneti začne in prehitro pod zlo pride.

Ni zadostno, da se odrastlemu drevesu le navzdol viseče veje neusmiljeno odsečejo, temveč morajo se drevesu vse nepotrebne veje in izrastke po celem vencu odstraniti, a to tikoma pri deblu na gladko z drevesno žagico. Ko se je to izvršilo, mora tudi strgulja peti, se mah in mrtva — šuplja — skorja odstraniti, ter deblo in debeleje veje z apnom pobeliti, a večje rane pa z mazilom, katero se prav dobro iz enega dela apna, enega dela vgnane ilovice in enega dela kravjeka napravi, zamazati, da jih kambij počasi zalije, ali da se obrastejo in zacelijo.

Žalostno res je gledati drevje po nekaterih krajih, katero je z vejami vse preraščeno in tako gosto, kot ščet; od takega drevja je še čudo, da more listje in les rediti, a čudo pa ni prav nikakoršno, če pomladi tudi cvete, a v jeseni na njem sadeža opaziti ni. Podobno je tako neosnaženo drevo malomarnemu človeku, ki se nikdar ne umije, ne opere, ne počeše in ne osnaži, ter je poln vsakovrstnega mrčesa in nesnage; lazi sicer okoli, vegetira in se ogreba, a ni za nobeno delo sposoben. Kakor toraj človeku in drugi živali snaga in prostost dobro ugaja, da ostane vesel, zdrav in za delo krepak, ravno tako dobro tudi snaga sadnemu drevju

ugodno prija, da se more po prirodnih zakonih krepko razvijati in nam kaj koristiti.

Za snaženje in obrezovanje drevja sicer deloma vsak letni čas ugaja, a najboljši so pozimski meseci; ravno v tem času ima tudi sadjerejec, ob enem poljedelec, za ta posel največ časa, ko drugo navadno kmetijsko delo miruje. S snaženjem drevja si pa tudi lastnik dostikrat v zadregi ob zimskem času potrebnih drv dobiva v bližini svojega stanovanja, ter mu ni potrebno v po več ur oddaljeni gozd po nje hoditi — se ve da tam, kjer je tudi sadjereja uže precéj zastopana. Ta dvojni prid naj bi si pač vsak kmet sadjerejec dobro v spomin vtisnil in ga nikdar ne izgrešil! Sadnemu drevju s tem pomaga k lepši rasti, boljšemu razvoju in bolj gotovi produktivnosti, a sam sebi pa prihrani veliko težavnega in trudopolnega dela, ter si zagotovi boljših dohodkov od sadnega vrta, drevje pa v krepki rasti in lepem razvoju ohrani.

Memogredé naj še to omenim, da je sedaj najboljši čas sadnih cepičev si priskrbeti. Nabirajo naj se cepiči ob lepem suhem vremeni, od zdravega ne prestarega drevja na vrhovih vejah; spravijo naj se potem za pomladno in poletno cepljenje v klet, kolikor moč na hladni in temni kraj; dobro se hranijo, ako se v drobni, ne presubi pesek zataknejo; tako ohranil sem jih uže celó do konca meseca avgusta v dobrem stanu. — Drug način cepiče hraniti, navaja pa zadnji list „Slovenskega Gospodarja“ tako-le: V kleti, kjer ni miši, naj se na tla razgrne za prst na debelo slame, na to slamo naj se razpoložé nabrani cepiči, sorta po sorti skupaj, kateri naj se pokrijejo z močno slamnato štorijo, na katero naj se nadevajo deske, katere naj se še s kamenjem obložé, da cepiči na trdo med slamo ležé. Na ta način se cepiči prav dobro do meseca julija ohraniti dajo. Poskusimo!

Tako končam svoj današnji dopis z željo, da se sadjereja povsod na boljšo stopinjo povzdigne!

M. Rant, národni učitelj.

Kako naj bi se v ljudski nadaljevavni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Derganc.

Apno.

(Dalje.)

Pa ne samo kisla trava, tudi preslica ljubi kisla tla; ako najdeš na njivi med žitom itd. veliko preslice, zamoreš gotovo sklepati, da ta zemlja je kisla. Poapni jo in hitro zgubila se bode preslica, ker odvzel si jej njen živež; žito rastlo ti bode pa veliko boljše, lepše, kot poprej. Apno je posebno tudi tam zeló koristno, kjer nahaja se veliko nagnjitih tvarin. Na gnjilih, pa ne še segnjitih tvarinah se najraje redé gljive (gobe), ki pokončujejo nado kmetovalcev, ker zadušé tudi druge rastline. Apno ima pa to lastnost, da pospešuje gnjilobo in tako zavaruje prehitro plodenje gljiv, rastline pa pred hudimi smrtnimi sovražniki.

Umni kmetovavec poapni, ako hoče mečavo, pašnik ali košenico spremeniti v rodovitno njivo, izorano zemljo; to iz tega vzroka, da more hitreje in lažje potem zrak do korenin, katere s spodorano travo in z drugimi nesegnjitimi tvarinami tem hitreje segnijejo.

Apno upliva pa tudi na težka ilnata ali pa glinata tla. Umni gospodar dobro vé, ako bode poapnil taka tla, da postanejo rahla, in da zamorejo vsled tega korenine globokeje in na vse strani razprostirati se v taki zemlji.

Vrh tega pokaže pa apno svojo posebno moč do gline in ila še na drugi način. Apno zamore namreč kalij ločiti od kremenice (kremenčeve kisline), iz katerih delov ravno glina in ilovica obstojí.

Splošno znana je tekočina, navadno lug imenovana, ki jo rabi perica za žehto. V tej tekočini razpuščena je zeló jedka in neizmerno jaka osnova kalij tudi kalijev lug, v njem se raztopé vse rastlinske in živalske stvari zlasti tolšče. Kalij je med drugim posebno tudi neobhodno potrebna žitna hrana, po tej hrani postane namreč zrno težje in bolj močnato, kar brez kalija ne bilo bi mogoče.

Tudi drugo vrsto gline poznal bode vsak, kdor videl je uže kamen, ki rabili so ga v prejšnjih časih za to, da kresali so ž njím ogenj, to je kresalni kamen ali kresilnik; tudi o kremeni strdi je marsikdo uže slišal, vse to ni druzega, kakor zgoraj uže imenovana kremenica, katero porabi rastlina za to, da sestavlja si ž njo in z nekoliko drugimi snovi bilke in žitne liste, potem, ko oprostijo apno njenega pajdaša kalija. In v resnici, ako sežgemo travo ali kako žito, najdemo pošteno kremenico v tem pepelu.

Apno ima slednjič pa še to lastnost, da zamore veliko več svetlobe rastlinam donašati, kot druge zemlje, ker je pa svetloba prvi in neobhodno potrebni pogoj za popolno razvitje rastlin, je apno tudi v tej zadevi za polje zeló važno telo.

Večletne vsakovrstne skušnje umnega kmetovanja potrjujejo, da obnese se sočivje, lan, detelja, ječmen in korenje posebno dobro na apneni zemlji, in kakor apno ravno tako pa rabiti zamoreš tudi lapor, to je z ilom in s peskom zmešano apno. S posebno dobrim vspehom gnojé peščeno in vročo zemljo z ilnatim laporjem, da ne posuši se prehitro v vročih dneh. Ako gnojiš pa z laporjem zemljo, moraš dobro paziti na to, da prideneš zraven v pravi primeri tudi živalskega rastlinskega gnojá.

(Dalje prih.)

Gospodarske izkušnje.

Zoper krompirjevo gnjilobo.

Sl. ministerstvo kmetijstva z dopisom od 6. dne januarija naznanja družbi kmetijski neko, kakor pravi, zeló staro, pa gotovo sredstvo zoper krompirjevo gnjilobo, ter želí, naj bi se to razglasilo, in če je kdo na Kranjskem to sredstvo izkusil, naj bi potem se poročalo ministerstvu.

To sredstvo glasí se tako-le:

Iz njive izkopani krompir se umije, potem za pol ure položi v vodo, v kateri je bilo nekoliko klorovega apna (na 100 delov vode 1 del klorovega apna); ko se pa krompir iz te klorove vode vzame, naj se položi v drugo vodo, v kateri je bilo nekoliko sode (v isti meri kakor zgorej klorovo apno) razstopljene; ko je krompir četrt ure v tej sodini vodi ležal, se iz nje vzame, s čisto mrzlo vodo umije, na zraku posuší in posušen po navadi spravi.

Zgodovinske stvari.

Krščanstvo pri Slovencih do Cirila in Metoda.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Konec.)

VII.

Škof Arno je ljubil Slovence tako, kakor oče svoje otroke; pridno je prihajal k njim in utrjeval jih v veri. Ko pa povzdigne 798. l. papež Leo III. sol-

nograško škofijo v nadškofijo, postal je njegov delokrog tako obširen, da mora poslati na Korotansko posebnega škofa. Izvolil in posvetil je Teodorika, katerega pripeljeta on sam in kraljevi namestnik Gerold v Slovenijo; izročila in priporočila sta ga vsem domačim poglavarjem po vsi Korotaniji in po severnem delu doljne Panonije. Obsegal je tedaj njegov delokrog vso Korotanijo in vse pokrajine na severni strani reke Drave do njenega iztoka v Donavo.

Kmalu po prihodu Teodorikovem je nastal prepir med akvilejskim patrijarhom in nadškofom Arnom. Patrijarh Ursus je namreč trdil, opiraje se na stara poročila, da ima Oglej pravico do vse Korotanije, kajti v poprejšnjih časih niso imeli akvilejski škofje samo v južni, temuč tudi v severni podravski strani višjo cerkveno oblast. Arno pa se je sklicoval na določbo papeža Caharije, ki je dal one pokrajine solnograški stolici. Ta prepir trpi tako dolgo, dokler ne razsodi Karol 811. l. pravde s tem, da Dravo postavi za mejo obeh cerkvenih poglavarstev.

Arnu je sledil 821. nadškof Adelram, ki je med drugimi dobrimi deli po smrti biskupa Teodorika poslal Slovencem Otona. Več zaslug si je pridobil njegov naslednik Luipram, ki je nastopil solnograško stolico 836. leta. Obhodil je podučevaje mnogo pokrajin slovenskih; zidal in posvečeval je cerkve sam, a tudi druge spodbujal k zidanju, kakor na Štirskem grofa Brunona. *) Po Oton ovi smrti je posvetil in poslal na Korotansko Ožbalta kot zadnjega škofa, kajti Luipramov naslednik Adalvin 858. leta ni volil našim očetom posebnega škofa, marveč je oskrboval sam njihovo deželo.

V tem času se je širilo krščanstvo tudi pri ogerskih Slovencih v deželici o Blatnem jezeru, deloma po solnograških nadškofih, deloma po njihovem knezu Pribini. Pribina, rodom Moravec, je dobil namreč deželo v spodnji Panoniji ob reki Sali, ki se izteka v Blatno jezero, kot fevd; pozneje pa zarad zvestobe do cerkve in vladarja kot last. Sezidal si je trdnjavo „Blatni grad“ (Moosburg), kar vzbudi pozornost sosednih Slovencev tako, da se naselé v velikem številu okoli onega gradú. Ker so pa bili naseljenci v pravi veri le malo podučeni, zapové svojemu mašniku Dominiku, da jim nebeške resnice oznanuje in razklada.

Sezidal je Pribina v svoji trdnjavi v čast materi Božji tudi cerkev, katero je nadškof Luipram 850. leta posvetil. Razven one sezidal je še mnogo druzih po deželi, kakor v Ptuju, Kiseku, Pešnici, Lendavi. **) V tem početji ga je podpiral Luipram, ki mu je pošiljal iz Solnograda zidarjev, tesarjev, mizarjev in druzih rokodelcev; poslal mu je tudi po smrti Dominikovi izvrstnega mašnika Svarnagel-a in za njim Allfrida.

Enako je skrbel za te pokrajine Adalvin, ki je 865. leta na uže omenjenem gradu pri Kocelju, sinu in nasledniku Pribinovem, Božič praznoval. Posvetil je več cerkvá, tako: cerkev sv. Štefana v Stradah, cerkev sv. Petra v Veridi, cerkev sv. Janeza evangelista v Kartinah in mnogo druzih. ***) Izročivši Altfridu ključe cerkvene, povzdignil ga je v višega duhovnika; po njegovi smrti pa Richbalda, ki ga je nadomestoval do prihoda apostolov slovanskih.

Bili so tedaj naši preddedje o polovici devetega stoletja kristijani; o malikih ni bilo več duha ne sluha. So li pa bili v krščanstvu utrjeni, je drugo vprašanje, katero moramo zanikati. Dosedanji učitelji so bili prav trdi Nemci, ki so večinoma po tolmačih govorili; seznanili so naše očete z obredi krščanskimi, pobirali desetino od njih, ali ljubezni do prave Kristove vere jim niso niti znali niti mogli vdihniti. Drugič so bili iz deželá, s katerimi so se Slovenci boriti morali; poslali so jih vladarji, ki so hoteli Slovence podjarmiti in ponemčiti; od tod ona mržnja do krščanstva in nemških duhovnikov. Treba je bilo, da sta prišla moža, katerima je ljudstvo zaupalo: apostola, ki sta prinesla prave vere luč, a tudi prave omike ključ, — da sta prišla učenika **Ciril in Metod.**

*) Valvazor buk. VII. str. 403.
**) Anonymus Salisburgensis.
***) Anonymus Salisburgensis.

Národno blagó.

Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal J. Volčič.

Kokoš pjeva, peteh odgovara: Joh cesarstvu brez cesara, joh komunu brez glavara, joh je kući brez gospodara.

Bolje je staroj babi, ka gre va polje (se moži), nego mladoj divojki, ka gre va gore.

Ni vsak svet, ki se uženi; ni vsak proklet, ki se ne uženi.

Nebi dal Bogu kamik, da vragu glavu razbije (tako je skop).

Dok su roditelji živi ih milujmo, a kada su mrtvi ih pomilujmo (recimo: Bog ih pomi uj).

Ako ćeš ča, hodi sam; ako ćeš nič, pošli drugoga.

Kako je poli vas? Sunce sveti kako poli vas.

Na kraju prača puca (finis coronat opus).

Ki ima prijatelji, ima pozdravi.

Mi smo od danas, kako rosa na travi.

Si mi huje storil, nego da si mi ga iz oltara znel.

Kemu se grusti delati se reče: Kruhu rad, siru voljan, delu bolan.

Ako ćeš poznat gospodara, hodi mu na kopišće (seno) i va konobu (klet).

Bolje je pojt za vodom (v ravnino), nego od vode zgorom.

Ča se niku da, nik zame (zatajeno nima blagoslova).

Kasno dobar, rano zrel (se reče neposlušnemu otroku).

Kapuz (zelje) ne valja, ako na kapuznjaku ni nagnjojen, i va zdeli zasmočen (zabeljen).

Ako nevesta greduć od matere ne plače, neće se njaj ni kruh ni repa kisati; ako ne pleše, nete njoj konoplje rasti.

Rožica posahne, ako se ju na rasteć podiši.

Otava košena prvo male S. Marije je za loj, a potle košena je za gnjoj.

Ni šir ni dilj (ni v širino ni v daljino).

Severin (severozapadni veter): kakovo vreme najdem ga pustim.

Sladka su ušca (ustaca) poli bušca (poljubca).

Ki gre u tamnicu nedužan, pride van tužan; a ki gre u tamnicu kriv, pride van malo živ.

Ocat prebrene, zgubi moč; uhko, malo mokro; kaluzdrati se, blatiti se; blušćavina, neukusnost; gumica ili gumasta kokoš, ka ima okolo kluna ili ušes perje, kakor brke; pokušljat se, podebeliti se; podgnjetuha, ka se kamo prisili; šemprat kega, srečati ga; ruljak, kos debelega dréva; garma-ica, prostor puščen u zidu za ormarič; glamuća, porubek s korenimami; keljac, keljčić, kos drva; nabahtati kemu uši, napolniti mu ušesa.

*

Glasbene novine.

* *Cerkvene pesmi v čast presv. Rešnjemu Telesu*, II. del. Za mešan zbor vglasbil P. Hugolin Sattner. Cena 80 kr.

Pod tem naslovom je pri J. Krajcu v Novomestu na svitlo prišla zbirka cerkvenih pesni, ki so od visokočast. ljubljanskega knezoškofijstva potrjene in od strokovnjakov posebno pohvaljene. Oblika je lična, papir lep in trden. — Pevovodjem in orgljarjem bo ž njimi posebno vstreženo, ker se smejo rabiti pri očitni službi božji. — Kdor pošlje imenovani znesek po nakaznici, dobi pesni franko; sicer se dobé tudi po vseh bukvarnah. — Pri J. Krajcu se tudi še dobé: Cerkvene pesni I. del od istega skladatelja po 50 kr.

Naj pristavimo semkaj tudi še to, da je v tiskarni marljivega gosp. Krajca prišel na svitlo sedaj uže 9. in 10 snopić „Tisoč in ene noči".

Jezikoslovne stvari.

„Kres" in „Ljubljanski Zvon".

(Konec.)

„Zvon" ljubi samoglasnike v začetku besed, česar se sicer radi ogibljemo: izgled Z. 6. 43. in vzgled Z. 23. 25. 26. 30. Oblika izgled je na vsak način kriva in pomeni „aussicht", ne pa „beispiel". Izgled je tako nastalo kakor izrok Kren. evang. 65 b. m. zrok, vzrok, starosl. vъzrokъ, zrok, Vramec. Uzrok Z. 29. 57; izgubiti Z. 28. 29. 57. K. 12; mesto zgubiti Z. 47. izgrešiti Z. 21. m. zgrešiti srb. zgriješiti, sagriješiti. Vuk. izkusiti K. 31. m. skusiti; izpoznati Z. 6. m. spoznati; izpregovoriti Z. 34. m. spregovoriti; izpremeniti Z. 25. 35. m. spremeniti; poizgubiti Z. 62. m. pozgubiti; učiniti Z. 45. m. včiniti Habd. Vramec. uječarski Z. 5. m. ječarski od ječa Trub. Kren.

V se je jel rano zgubivati pred l: ladanje Vramec. Evangelistar. Kronika. Habd.; laška ulica; lat za vlat, lastovit za vlastovit. Jagić. Archiv IV. 486., tedaj tudi lastnik m. vlastnik K. 65; in lastnina m. vlastnina K. 63. 64. 66.

„Suff. ljej (ljaj) glagolovi koreniki dodan, znamenjuje djanje, v hipu dovršeno ali abstraktne predmete: grižljej, mahljej, migljej — zategljej" itd. Janežič „Slov. slovnica" 121. Po tem navedenem pravilu se ne more glasiti prigodljaj Z. 41., temveč prigodek, dogodek. Wolfov slovar. Cigale Termin. prigogijenje. Habd. prigoda Vuk.

„Opazovati" je glag. VI. vrste, tedaj praes. opazujem, deblo je opazu. Sedanjikove oblike se obrazé od sedanjikovega debla, tedaj part. praes. act. adv. opazujé, ne pa opazovaje K. 8., kakor da bi se praes. glasil opazovam.

Iz Francoskega se je fevdalstvo — beneficium, feudum širilo med germani na Nemškem, in ko so si Italijo podvrgli tudi na Laškem. Na Nemškem so imenovali fevdalstvo „lehenwesen" in feudum „lehen", tedaj je tudi bolje feudum sloveniti s „fevd", nego nemško besedo „lehen" K. 65. 66. rabiti, zlasti, ker smo besedi fevdalstvo uže privajeni.

„Podati se" K. 7. 8. 27. 28. 42. 63. 66. Z. 42. sich begeben je germanizem in naj se rabi mesto te besede: iti, napotiti se.

Od kor. mr se glasi inf. mrêti; part. praet. act. II. mrl; praes. merjem: tedaj tudi mrêti praes. sg. III. umerje, ne pa umrje K. 65. Z. 22. Mikl. Vrgl. gramm. III. 167.

Da so nekateri pisatelji v „j" zaljubljeni in ga pišejo večkrat tudi brez potrebe, je poznano. Nepotreben je v besedah: Jurij Z. 14. 15. (Govori in piše se Juri — za Jurij — gen. Jurja Habd. Juraj Vramec); strijc Z. 10. 13. 14. 15. 16. (Ta beseda se glasi stric. Habd. Mikl. Vuk. stričič Vramec. Habd.). nij Z. 7. 13. Zgodovina oblike nijsem, nijsi, nij itd. je znana, kakor je tudi to znano, da jo je njeni oče sam za pet let popolnoma zavrgel — njegovi epigoni se je pa držé kakor klešč kože. Da je ta oblika kriva, ve vsakateri, ker se nigder ne govori. Pisatelji pa je tudi neso pisali do l. 1870. Daj Bog, da bi se vsi pisatelji dobrih oblik tako trdo prijeli, kakor so se te. Naj samo navedem, kar Mikl. pravi. Vergl. gramm. IV. 172: „in den slavischen sprachen pflegt man in der schrift die negationspartikel ne mit dem verbum zu einem worte zu verschmelzen: I. jes esse: asl. nêsmь, nêsi, nêstь u. nê, nêsva u. s. w. aus ne jesmь, ne jesi u. s. w. und nesątь non sum, non es etc. nsl. nêsem und nejsem, nêsi und nejsi, nê neben nej und ni, nêsva und nejsva u. s. w. und sogar nêso, nejso, niso, serb. nijesam, nijesi, nije, nijesmo, nijeste, nijesu und nisam, nisi u. s. w. rus. betontes ne steht für ne estь, sollte daher nê geschrieben werden. čech. nejsem. pol. nie für ne jestь. oberserb. nejsym, nejsu. lit. nêra für ne ira. got. nist, ahd. nist, neist für ni est neben ni im, ni is. II. imê habere: asl. nêmamъ. nsl. nêmam, nêmaš, nêma u. s. w. non habeo, non habes etc. bulg. nêmam. III. bъt velle: nsl. nočem, nečem" itd. O nêsem, němam še primeri Vrgl. gramm. III. 175. Ljublj. Zvon 44. 45. (32. 33.)

Iz navedenega se vidi, da oblike nijsem, nijsi, nij itd. nêma nobeden slovanski narod: zakaj bi tedaj ravno mi Slovenci take oblike rabili v pisavi, ki se nigder v govorici ne rabijo? „Kres" ima dosledno oblike nisem, nimam, „Zvon" nisem, nésem, něsem; nimam, némam, němam. Vsakdor lehko previdi, da je edino prav nesem, nesi etc. pisati. Ta e — starslov. ѣ — se različno izgovarja: na vshodu ê: dête, vêra, na zahodu bolj kakor i: dite, vira. Mikl. rabi za ѣ strešico ˆ nad e, ê, Hrvati so pred kratkim rabili strešico ˇ nad e, ě: lěp, věra, zdaj pišejo ie: vienac, grieh. Poprimimo se tedaj še mi te oblike in pišimo nêsem, němam kakor Mikl., nésem, némam kakor Levstik („Ljublj. Zvon" I. 30—36) ali něsem, němam kakor Šuman („Ljublj. Zvon" I. 43—47), gledé znamenja nad e se uže bomo zedinili.

„Kres" piše dosledno kteri, ktera, ktero, „Zvon" pa kateri, katera, katero. Ali nebi kazalo se prve oblike poprijeti? Jaz sem čestokrat slišal govoriti keri, a, o m. kteri, a, o. Da še dendenes veliko pisateljev piše kteri in so tudi popred tako pisali, je znano.

Praepos. raz se stavi za acc. tedaj raz konje, ne pa raz konj K. 4. (Mikl. Vrgl. gramm. IV. 441).

Jeziki brez samostalnega členka (spolnika) — tem jezikom se prištevajo tudi slovanski — ne morejo adj. rabiti m. subst., tedaj se ne sme reči ali pisati: mlado in staro (popušča dobrodejno senco) K. 4. m. mladost in starost, mlajina in starina, otroci in starci, ali kdo bo vendar tisti srečni Z. 29. m. srečnež; ali med zveličane K. 66. m. med svetnike; ali ubog K. 66. m. ubožec itd. Cf. Mikl. IV. 6.

Neprimerno je reči „kmetje so začeli živ posvet" Z. 4. m. kmetje so začeli se živo posvetovati; neprimerno „z v tla uprtimi očmi" K. 5. dve praepos. ne smeta druga za drugoj biti, izvzemši „oklep za na prsi" in še morda pri kakej drugej besedi. Za „bord" je neprimerno reči „ladjino vzgorje" K. 24. — Prodajalničar Z. 9. se pravi besitzer eines gewölbes, verkaufsladens; verkäufer se pravi prodajalec in tako bi se tudi moralo reči.

Zgoraj se je uže omenilo, da je den edina beseda, ki se v novoslovenščini še po konzonantični sklanji

sklanja. Čuvajmo tedaj ta zaklad in pišimo rajši od dne do dne m. od dneva do dneva K. 34. Tako tudi Kren 62 itd. piše.

Da se nekatere tiskarske pomote pri popravljanji lahko prezró, je jasno, deloma si je vender lehko bralec sam popravi, na pr. ino K. 32. Z. 34. 36.; nahoté K. 40. m. nehote; ni smeti Z. 49. m. ne smete; zgodoviva Z. 57. m. zgodovina etc.

Če bi glavna vrednika — katerih osobno ne poznam — obeh listov „K.“ in „Lj. Z.“ se hotela po mojem svetu ravnati, bi postala oba lista bolj enotna in bi s tem gotovo le pridobila. V to pomozi Bog!

T. Petrov.

Slovensko slovstvo.

* *Istorija slavjanskih literatur* se zove znamenita knjiga, katero dajeta na svetlobo v drugem, predelanem in dopolnjenem izdanji Pypin in Spasovič.

V 1. delu se najprej govori o slovanskem narodopisu, o statistiki, o narečjih, zgodovini in vzajemnosti slovanskih plemen, o krščanstvu, pravopisji in književnem jeziku njihovem; potem se razlaguje literatura Bolgarov, Srbov in Hrvatov, Slovencev, in naposled južnih Rusov, to je, Malorusov. V II. delu se obravnava literatura Poljakov, katero je spisal Spasovič, Čehov in Slovakov, pa severnih Srbov. V III. delu bode literatura Velikorusov. Prva dva sta v rusovščini uže na svetlobi, in I. del je prestavljen uže tudi v češčino in nemščino. Preložil ga je v nemščino „Geschichte der slavischen Literaturen“ Traugott Pech in založil v Lipskem knjigar F. A. Brockhaus l. 1880. Cena je tej I. knjigi 6 gold. 60 kr. ter se dobiva tudi pri Bambergu v Ljubljani. — Radi pripoznavamo, da se Šafařikova bio- in bibliografična slična knjiga bistveno dopolnuje po tej, vzlasti v političnih, državnih, cerkvenih in pa v občekulturnih razmerah tako, da v njej nahajamo Slovani mnogo novih literarnih proizvodov in virov naše književne povestnice, in uže zarad tega dobro doide vsakateremu Slovanu, kateremu je v čislih vzajemno napredovanje slovansko. Še bolj pa nas to delo veselí za to, ker po njem spoznavajo Nemci in sploh tujci nas Slovane v občekulturnem smislu napredujoče in da nam v prihodnje visoke pomembe med dotičnimi faktorji odrekati ne morejo. In zato imenitno to knjigo sploh priporočamo. — Nasproti je pa tudi res, da so nekateri oddelki še zeló pomanjkljivi, le deloma resnični, s pisatelji vred presojevani s pravoslavnega ruskega stališča. Razen Rusov morebiti noben slovanski rod z opisanjem svoje literarne zgodovine ne bode popolno zadovoljen; najmanj se moremo pohvaliti z njo mi Slovenci, ker naša je (str. 369—395 v prevodu) res borna in malo dovršena. Naloga je torej posamesnih rodov pisateljem, posebej pa še slovenskim, da svojo književnost po vseh razmerah in dobah opišejo ter jo istinito in dovršeno podajo bratom Slovanom in vedoželjnim Neslovanom, in k temu vzajemnemu častnemu delovanju vzbuja vrlega akademika Pypina in Spasoviča znamenita istorija slavjanskih literatur.

Mlinar Matúc in njegovi otroci.

Podoba iz narodnega življenja.

Spisal Gomilšak.

(Dalje.)

Med tem postajal je oče Matuc domá čmernejši od dne do dne, dvoja prevara ogrenila mu je življenje. Pri gospodarstvu šlo je vse po starem, sreča bivala je v mlinu. Odraščeni otroci postali so vrli delavci — le Jakecu šlo je v mlinu vse počasno izpod rok. Rad bi se bil šel za Mihecom učit, a Matuc zapovedal je: ti ostaneš domá. Zato pa je imel ž njim zdaj dokaj čeméra. Izposojeval si je skrivoma knjige, in pozabil pri njih pogosto, da je kamen uže prazen in zvonec kliče. Naposled vtaknejo dvajsetletnega fanta med vojake — nova grozna strela v mlinarjevo upanje in srce. A Jakec se je vdal, oblekel je belo sukujo brez solz in strahu. Mislil je pri sebi: „Bolje vojak, kakor težák, cesarskega kruha je sicer malo, — pa gotov je zato, in ni se treba tako ukvarjati za-nj; časa za uk ostane mi dovolj“. V šestih tednih pisal je domu, da nosi na ovratniku uže zvezdo. O srečen Jakec!

Tako je podrla sovražna osoda Matuci najviše zlate gradove iz oblakov. Togotil in žalostil se je, da bi bil lahko prišel ob pamet. Naglo se je postaral, osivela mu je cela glava. Pri vsem bogastvu ni našel zadovoljnosti in mirú, česar so bili najbolje krivi hudobni jeziki, ki so ga imeli za bedaka. Vendar ostala mu je še ena lepa nada — njegova edina tolažba — mala hčerka Micika, takrat stara šestnajst spomladi. Varoval in ljubil jo je stari mlinar kakor lastno bunčico. Micika ni bila ne lepa ne grda — pa krnčala jo je vrlost in pokornost. Sedaj, ko so jej začeli bolehati oče, bila je vedno njih strežnica, karkoli so jej veleli, storila je urno in natanko. Matuci zdelo se je, da je vstala njegova pokojna Gera omlajena iz groba, tako ljubeznjiva in materi podobna bila je hčerka.

„Vsi otroci so me vkanili in mi nakopali sramoto, le moja Micika mi dela veselje“, pravil je včasih mlinar. Zato pa je namenil jej tako doto, s kakoršno bi se smela bahati „purgarska“ hči.

Urno teka kolo časa. Matucovi lasje so se pobelili, iz Micike je izrastla okrogla devojka. Čedalje več snubačev prihajalo je iz devetih vasi k mlinu. „Lepota in denar sta si redkoma brat in sestra, pa vsak ima veliko moč“, te besede pregovora pokazale so tukaj svojo resnico. A kateri bodi fantalin ni bil po godu ne Matuci, ne Miciki, — a iz raznih vzrokov. Očetu zategavoljo, ker mu je imel vsak premalo pod palcem, hčeri pa — hm — hm! — Oj Matuc — Matuc! kako čuval si svojo golobico, da jo je skrivoma pred tvojim nosom v kletko dobil mlad prekanjen dečko, da se je zatelebila v tvojega mlinarskega hlapca. Pa kaj čuda, saj mu ni bilo blizo enakega! Letal je dan na dan po mlinu gor in dol, popevaje in žvižgaje vesele pesmi, s katerimi je očaral v kratkem Micikino srce. V njeni družbi bil je sam méd, sama burka in šala. Kmalu sta drug druzega dobro razumela, — pa kakor kineški zid stal je še oče med njima. Da bi ta zid srečno preplezal, pa manjkal je mlademu Dragotinu le z zlatom obložen osel, — kajti bil je vincarske krvi.

Pa solnce spravi vse na beli dan. Primeri se namreč, da pride k mlinu snubit bogat županov sin. Veselja igralo je Matuci srce, natihoma namenil je namreč uže davno temu svojo hčer. Kakor kmet in kupec, če sta se pogodila za konja, segneta si mlinar in županov sin v roke. „Tvoja bodi!“ zakliče Matuc, „vem, da dam ž njo „grunte“ in peneze v dobro roko“. — Micike sicer takrat ni bilo doma, nista vprašala nje, — a kdo bi bil dvomil, da bode brž zaplesala po očetovi godbi!

Spet računil je Matuc brez krčmarja, ni ga bila zmodrila troja poprejšnja prevara. Ko razodene hčeri, kolika je čaka sreča, strepetala in obledela je zeló, — ali ni rekla ne bev ne mev. Kaka eterična meščanka bila bi pri takem glasu omedlela.

Od lega dne nosila je Micika zmir rudeče oči, pa pravega vzroka žalosti skrbljivemu očetu ni povedala. Spremenil se je ob enem mlinarski hlapec in potihnil je celó. In še le zdaj sprevidel je Matuc, za katerim grmom tiči zajec. Spreletí ga jeza in strah. Brž odpravi Dragotina od hiše, češ, ako tega potepina ni blizo, si ga izbije kmalu iz glave. A gasil je ogenj z oljem. Hčer jela mu je zdaj hirati vidno, ni hotela ali mogla ne jesti, ne piti, ne delati, ne spati. Naposled se vleže in hudo zboli; jokala je dostikrat — pa molčala!

Zdaj začne se Matuci po možganih vrteti, ni vedel prav, jeli še mu stojí buča na ramenih. Pošlje po vračnika, kateri se je dal konavati (zmerjati) „dohtarja". Dolgo je šlatal žile dohtar, kimal z glavo in zrl bolnici v obraz, naposled se pa nasmehlja in spregovori: „Hudo nevarno vročico ima, če je ne otme hitra pomoč, pa je po njej!" (Kon. prih.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 14. febr. — Po obljubi svoji pošiljam Vam poročilo o važnejših parlamentarnih dogodbah preteklega tedna. V poslaniški zbornici dognala se je po dolgih obravnavah oderuška postava in pričela se obravnava o Lienbacherjevim šolskem predlogu, po katerem naj se dolžnost, ljudsko šolo 8 let obiskavati, zniža na 6. Govoril je prvi na kratko poročevalec dr. Lienbacher, za njim zeló obširno in ošabno, pa vendar pri stvari sami ostavši poročevalec manjšine Beer, in za njim pa prav po nemško-kričaško Promber; — prihodnjič začne Čeh Adamek in za njim je za splošno debato vpisanih še 25 govornikov, tako, da smo za ta teden več ko obilo preskrbljeni z obravnavo edinega Lienbacherjevega predloga, ki bo gotovo sprejet. Gospôska zbornica bo, kedar jej doide ta predlog, imela svojo prvo veliko preskušnjo o tem, ali se sme uže po prvem pêršubu v njej pričakovati konservativna večina; mislim, da ne. — V odsekih bila je najbolj pomenljiva izjava ministra Conrada v budgetnem odseku, v kateri je v imenu vlade pripoznal Čehom pravico do lastnega vseučilišča. Dr. Vošnjak pa je naučnega ministra jako odločno, pa v vsem prav po zaslugi krcal po prstih, zakaj se Slovencem gledé šolstva še zmerom samo le obeta in obeta, — ravná pa zmerom še prav nasprotno. Vendar pa se zagotovlja (se ve da ne prvič), da hoče vlada kmalu tudi za Slovence kaj vpeljati. — Zeló važen predlog zadnjih dni je postava o svoti zemljiškega davka za prihodnjih 15 let, katera ima znašati letnih 37 milijonov in 500 000 gold. Ta svota je za 1 milijon viša, kakor so bili dosedanji dohodki zemljiškega davka, — enaka pa je tisti, katera se je dozdaj predpisavala. Ta postava na dalje odločuje, da tisti davkoplačevalci (ne dežele), kateri bodo po novi postavi imeli od svojih zemljišč nad 10 odstotkov zemljiškega davka več plačevati kakor so ga plačevali lani, to večo svoto še le v 10 letih popolnem prevzamejo, vsako leto za $^1/_{10}$ (desetinko) več; — vsi drugi pa plačajo takoj ves zemljiški davek. Kolikor se zdaj čuje, so zeló vse stranke s tem predlogom zadovoljne, razen Tirolcev, kateri trdijo, da so jim v centralni komisiji vso cenitev in tarife brezumno skazili; tudi nekateri levičarji bodo posebno zato, ker bo za zdaj državna blagajnica morebiti za 2 milijona ali še kaj več o tem davku na zgubi, skušali vladi zapreke delati. — Novica, katera nam je pa došla iz Litije o poulíčnem obnašanji ces. kralj glavarja Vestenecka, je v resnici vzbudila veliko začudenje v vseh poslaniških krogih; — tudi levičarji strmijo, da je mogoče, da prva vladna oseba vsega okraja, ki ima dolžnost postave in javni red varovati, se udeleži takih ekscesov! Vse pričakuje, da bo vlada takemu škandalu s krepko roko za zmerom konec storila, kakor to javna morala in postava zahteva.

Z Dunaja 12. febr. *) — Znana je skrb, s katero deluje „Slovenija" na Dunaji vsestransko v pouk in zabavo slovenskih vseučiliščnikov. Ustanovila je tudi pravni odsek, ki ima jako važno nalogo, da pripravlja pravnike za slovensko uradovanje, katero brez učenja pač ni mogoče. Pri sejah, ki so vsako sredo, čita se državljanski zakonik, razklada ter tudi z ozirom na jezik pili, česar je živo treba. Izmed predavanj naj omenim te le: Pravne razmere pri Slovencih do desetega stoletja (trikrat), tujci v kazenskem zakoniku, liberalizem v državi, socijalizem in komunizem. Želeti bi bilo, da bi se g. pravniki za ta odsek še vse bolj zanimali, ker zdaj se je treba učiti, ako hočejo kedaj slovenski uradovati, kar je zmiraj prva in glavna točka našega narodnega programa.

V Gorici 13. febr. — Čakal sem, da kateri italijanski časnik kaj zine o številu Slovencev v Gorici, katerih je naštel naš magistrat 3519; hotel sem vedeti, kaj naši laški someščani zastran te številke mislijo. Našel sem, česar sem iskal. Tržaški „Indipendente" ima od novega leta sem poseben predel za goriške zadeve („gazzetino goriziano") in znani njegov dopisnik je še pridniši, ko jez. Kaj pravi tedaj ta mož o nas? Število Slovencev (quantità) se mu zdi zadosti veliko, ali „qualità" — to je, kar ga — tolaži. On trdi, da Slovenci v Gorici so le „misera plebs": nekaj stotin kmetov v mestni okolici, dékle, nakladavci (carradori), fakini, 3 trgovci in kak vladni uradnik, pa še ti da se silijo učiti se in govoriti italijanski. Na to bi jez lahko odgovoril, da številka $3^1/_2$ tisoč je visoka, če pomislimo, kdo je ljudí štel in njih občevalni jezik zapisaval; nam pa, ki poznamo vsak kamen in vsak nos v Gorici, zdi se veliko premajhna. Toda denimo, da je resnična; ali niso potem naše dékle, naši kmetje in fakini zavedni, intelligentni ljudje, ker so — če prav so se, kakor pravi „Indipendentov" dopisnik, uže laške kulture poprijeli, — z naročja Molohovega vendar spoznali in zatrdili svojo narodnost? — spoznali jo — vpričo mož, o katerih so lahko vedeli, da jim ni kaj po volji taka izpoved? — Sicer pa imamo v Gorici uže celih 20 let neko slovensko napravo, katera ni ne za dekle, ne za delavce, ampak za samo inteligencijo (še le letos se je ustanovila podružnica te naprave tudi za nižo inteligencijo **) in ta naprava, čitalnica namreč, se vzdržuje in napreduje in otemnuje vsa druga enaka društva v našem mestu z Vašo „Associazione di ginnastica" vred, katere dolg (5000 gld.) hočete zdaj po akcijah poplačevati. Vse hira in umira — čitalnica živí in se veselí. Poreče li dopisnik „Indipendentov", da vzdržujejo čitalnico „carradori"? — Tudi še v mestne cerkve bi jez rad poslal g. dopisnika ob 6. uri zjutraj ob nedeljah, pa vem, da mi ne pojde, torej pustimo ta „argumentum ad hominem" in tako (za danas) tudi še marsikaj druzega, kar bi ga utegnilo preveriti, da smo Slovenci po „quantità" in „qualità" veliko važniši faktor v Gorici, ko je morebiti njemu in marsikomu drugemu ljubo.

Dolenja vas pri Senožečah 6. febr. (*Cigani.*) Da so cigani grozen davek mnogim kmetom, to občutijo tudi

*) Vašega cenjenega dopisa ne moremo vsega natisniti zato, ker bi le ponavljal, kar je poročal uže dopis v zadnjem listu. Oprostite! „Novice" se Vam pošljejo. Vred.

**) Čitalnična podružnica šteje uže 90 udov. Fis.

vasi Senožeške fare blizo Primorske meje. Tukaj zbira se ta divjad 5 do 6 dni pred mesečnim Sežanskim sejmom, kamor ženejo precejšnje število konj in oslov, pa nas nadleguje zopet ta sitna druhal par dni po sejmu; dati se jej mora vse, kar zahteva, drugače s pestmi in rudečim petelinom žuga. Ravno pretekle dni bilo je četrt ure od vasi samotnega kmetiča obdalo 15 „Jurčekov", katerim je moral, hočeš nočeš, svoj mali živinski hlev in krmo za njihove konjiče, njim samim pa prosto gibanje okoli ognja prepustiti. S svojo družinico prisiljen je bil, od blizo poldne do ranega jutra v mrzli stanici v strahu prebiti. — Pridružim tedaj v imenu nadlegovanega tukajšnjega ljudstva k 1. in 5. listu letošnjih „Novic" svoj glas: naj se razširjanje potepuhov ciganov kmalu zabrani, ni nevarnemu „polku Braidoviču" kje stanovitno mesto odkaže. Kaj pa prebivalstvo Hrenovske in Postojnske fare k temu poreče, — mu vendar „manevriranje" te konjice ne dopada? A. M., bivši župan.

Iz Krškega 10. febr. (*Prošnja do vodstva kmetijske podružnice.*) Poročilo kmetijske podružnice v Novomestu v zadnjih „Novicah" nas je napotilo na to, da bi se tudi naša kmetijska podružnica malo oglasiti morala. To željo so tudi nekateri udje kmetijske podružnice pri nas uže sem ter tje izraževali, in pravili, da bi tudi pri nas koristno bilo, da bi se udje kmetijske družbe shajali včasih v veče ali manjše pogovore in posvete, kako bi se moglo s podukom in na druge načine pomoči našemu kmetu. Nekateri na pr. celó sprožujejo misel, da bi se v Krškem osnovala kmetijska posojilnica ali založnica.*) Jaz mislim, da bi se taka važna stvar pri zboru kmetijske podružnice obravnavati morala. Zato menim govoriti v smislu več udov kmetijske družbe, ako prosim visokočast. gospoda predstojnika naše podružnice, da bi pozval v shod pri priliki tukajšnje člane.

Ud kmetijske družbe.

Iz Ljubljane. — Dogodba, o kateri je poročal župan Litijski c. kr. deželnemu predsedstvu, je, kakor povsod, tako tudi pri nas prouzročila veliko senzacijo; povsod, kamor je človek prišel, je bil ta škandal na dnevnem redu in to tem več, ker pl. Vesteneck spada po vsem tem, kakor se vêde v deželnem zboru in v cestnih in šolskih odborih, v vrsto deželi jako malo priljubljenih osob, in je vsakdo misliti imel, da poročilo občespoštovanega župana je podprto s trdnimi pričami. A čudo golemo! Po Ljubljani se je včeraj raznašal glas, da je pl. Vesteneck v krčmi Šmartinski z ono družbo skupaj pil, ki je potem okna pobijala v Litiji, a se poprej od nje ločil in domov — spat šel. Ali je na tej govorici trohica resnice ali ne, bode preiskava kazala; poročilo župana Litijskega, mirnega in vestnega moža deželni vladi glasilo se je tako le:

„Visoko c. kr. deželno predsedništvo! Ponoči od 6. na 7. dan februarija t. l. proti poluenajstim zvečer so bila tukajšnjemu c. kr. okr. komisarju Delkotu okna njegovega stanovanja hiš. št. 22 v Litiji popolnem pobita. Razbitih je bilo 24 šip ter je škode okolo 7 gld. Okna so se pobijala s konci strešne opeke, s kamenjem in s kepami, kar se je z veliko silo lučalo v okna; te reči so potem v dotični sobi obležale. Tisti, ki so okna pobijali, pa niso bili drugi, nego družba katero je vodil **c. kr. okrajni glavar pl. Vesteneck**; v tej družbi so bili c. kr. okrajni glavar sam osobno, c. kr. davkar Rotter in davkarski kontrolor Moschner, **c. kr. žandarski vahtmajster Wagner**, potem uradnika tukajšnjega rudnika Karl Wehrhan sen. in njegov sin Fric Wehrhan, kakor znano pruska podložnika, ki posebno rada ter v navzočnosti gospoda c. kr. okrajnega glavarja in žandarskega vahtmajstra ukazujeta v javnih prostorih igrati „Wacht am Rhein", potem še drugi, ki so nastavljeni v rečenem rudniku in pa poštar Treo. Ti so priredili nedeljo zvečer izlet v Šmartno, kjer so v gostilni Robert Ravniharjevi dobro pili in jih je baje to jezilo, da gospod Delkot ni hotel ž njimi do kraja ostati, ampak je prej odšel. Ker je njegovo stanovanje sredi trga, zato je ta nered močno kalil javni nočni mir, kajti vse sosede v okolici je iz spanja vzbudil ropot projektilov in žvenketanje zdrobljenih šip. Posebno naj bodo navedeni c. k. okrajni sodnik Pleško in njegova soproga, ki sta ravno nad stanovanjem g. Delkota, c kr. okrajne sodnije adjunkt Gregorin, c. kr. okr kancelist Vončina itd. Tudi g. Delkot sam je bil tačas uže domá. Činitelje same je nekoliko osob opazovalo, videlo jih in spoznalo; posebno gostilničar, ki je poleg, Lavrenčič, v čegar gostilni so bili še neki gostje, ter so ven hiteli, misleči, da je eksces namerjen zoper c. kr. okrajnega sodnika Pleška; dalje gospodičina Ljudmila Koblar, ki je iz nasproti stoječe hiše svojega očeta vse opazovala in tudi še druge osobe, ki se morejo še kasneje imenovati. Ta dogodjaj je nezaslišan ter dela po celi Litiji velik hrup, a vse je tudi silno razkačeno nad tem, da se možje, ki so vsled svoje službe dolžni in poklicani skrbeti za javni red, krive storé ne samo kazensko sodniškega prestopka z zlobnim oškodovanjem tujega imetja in s tem, da v nevarnost stavljajo telesno varnost, nego tudi ker na tak neodgovoren način kalé nočni mir. Med drugim se tudi pripoveduje, da je bil g. vahtmajster tako pijan, da je komaj na nogah stal in da gosp. Rotter zarad pijanosti ni mogel priti dné 7. t. m. v urad. Kako se pa sicer vahtmajster svojeglavno vede nasproti županstvu, omenjal je tudi poslanec Svetec v zadnji sesiji deželnega zbora (9. seja str. 177.) V opravičenje nižjih uradnikov pa se omenja, da se vidi, da hodijo ti gospodje zunaj urada z gosp. Vesteneckom samo iz bojazni, ker se vsi spominjajo, kako se je na pr. godilo bivšemu okrajnemu komisarju Sertiču, davkarju Jagodicu itd. — Podpisano županstvo, ki zavoljo takih razmer ne more vzdržati javnega miru in reda in katero tudi skrbi, da bi slabega vzgleda gospodov ne posnemalo tudi priprosto ljudstvo in katero z žalostnim srcem opazuje demoralizacijo, katero hrani in razširja gospod pl. Vesteneck na več straneh, kar se je uže z več tožbami tega okraja naznanjalo višjim oblastvom, ne more drugače, nego da visoko c. k. deželno predsedstvo nujno prosi, naj ta čin blagoizvoli na znanje vzeti in preje ko mogoče odpomaga na način, ki se mu zdi najbolj prikladen.

Županstvo v Litiji 8. februarija 1881.

Župan: Al. Koblar m. p."

— (*V mestnem odboru 11. dne t. m.*) je odbornik Regali utemeljeval svoj predlog, naj se prosi ministerstvo za pravosodje, naj se v jetnišnicah ustavijo ona obrtnijska dela, ki škodo delajo malim obrtnikom, kajti jetnišnice niso z davkom obložene in delavci so jim zastonj, zato lahko vsako reč cenejše izdelajo kot obrtniki. Predlog se je sprejel z dostavkom Potočnikovim, da se peticija pošlje tudi državnemu zboru. — Odbornik dr. Suppan je utemeljeval svoj predlog, naj se pošlje peticija zoper povišani dac na petrolej in zoper davek na plin. O tem predlogu je odbornik Potočnik še dalje segel in zagovarjal še nižji davek

*) Ker smo dobili tudi od druge strani hvalevredni glas, da hočejo osnovati založnico, smo se obrnili v Žavec na Štajarsko, kjer so ravnokar ustanovili posojilnico, na podlagi večletnih izkušinj na Štajarskem, in prosili za ondašnja pravila. Da pomagamo ustanovitvi teh toliko koristnih zavodov, natisnemo jih, kedar jih dobimo, v našem listu. Vred.

memo sedanjega, ter pri tej priliki začudenje izrekel, kako da se je dr. Suppan zdaj spokoril, ko je vendar leta 1878. v državnem zboru dunajskem pod Auerspergovim ministerstvom glasoval za povikšanje davka na petrolej in se ločil od Dežmana, Barbota, Pfeiferja, Hočevarja, Hohenwarta, Vošnjaka itd., ki so glasovali zoper povišek. Dr. Suppan je skozi in skoz strankar: kar je dovolil ministerstvu Auerspergovemu, tega noče dovoliti ministerstvu Taaffeovemu.

— Odbor „Matice slov.“ ima danes sejo, v kateri se določi dan prihodnjega občnega zbora in marsikaj druzega.

— (*Soareja druga pri c. k. deželnem predsedniku*) 9. dne t. m. potrdila je še bolj to, kar smo o prvi soareji rekli, da namreč v vladnih dvoranah, kar pomnimo, ni bilo še nikoli tako sijajnih veselic, kakor ste bili imenovani dve. Rekšim to nam ni treba na drobno opisovati presrčnega sprejema nad 140 vabljenih gostov, v vsem izbornega arangementa, z okusnimi jedili in pijačami bogato obloženih miz, živahnega gibanja v vseh prostorih, elegantnih oblek, a to moramo še dodati, da se je, — čeravno so pričujoči bili zastopniki obeh političnih strank, vendar dejansko videlo to, kar v Mozartovi operi „Zauberflöte“ poje Sarastro: „in diesen heiligen Hallen kennt man die Rache nicht“, kajti videli smo ta večer med zastopniki različnih političnih strank kraljevati veselo spravo in lepo složnost. Da bi tudi povsod drugod tako bilo!

— (*Drugi društveni ples*) napravi čitalnica prihodnjo nedeljo 20. dne t. m., pri katerem imajo vstop samo društveniki in po društvenikih vpeljani vnanji gostje.

— (*Čitalniški pevski zbor*) priredi debeli četrtek dne 24. februarija v čitalnični restavraciji veselico, na katero uže zdaj opozorujemo národne kroge. Program, sestavljen iz šaljivih zborov, čveterospevov, komičnih prizorov in kupletov, loterije in produkcij gledališke godbe bode gotovo zadovolil vsakega gosta. Natančneji program se bode v kratkem razglasil.

— (*Ljudski shod*) bode prihodnjo nedeljo 20. februarija v gostilnici „Bierhalle“ na sv. Petra predmestji in sicer ob 3. uri popoldne. Dnevni red je: 1. Lokalne zadeve: a) O zidanji tržne lope (Markthalle); b) o napravi mostú čez Cesarski graben; c) o zidanji normalne kosarne. 2. O osušenji ljubljanskega močvirja. Resolucija do c. kr. vlade, naj se praktično in takoj dela pričnó in v to porabijo kaznjenci. 3. Kdo zadržuje blagostanje obrtnikov? — Sl. občinstvo iz mesta in dežele se vljudno vabi shoda se obilno udeležiti.

Regali. Fr. Bučar. Ignacij Štupica. Fr. Železnikar. Fr. Šturm. Fr. Zajc. F. Kordelič.

— Kakor se imenuje več kandidatov za knezonadškofa na Dunaji, tako slišimo tudi imenovati več kandidatov za škofijo celovško. Ti-le so: 1) dr. Müller, stolni skolastik, predsednik Mohorjevega društva in rodom Slovenec; 2) kanonik Kosar v Mariboru, velecenjeni pisatelj slovenski; 3) Peter Funder, celovški kanonik, star uže 61 let, tedaj prestar, da bi se še slovenščine naučil; 4) Mayer, dvorni župnik na Dunaji, trd Nemec; 5) dr. Gruscha, vojaški škof; tudi o knez-škofu lavantinskem Stepischneggu se sliši, da kandiduje za stolico sv. Modesta na Koroškem.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — V zbornici poslancev je bila postava, po kateri se kolek (štempelj) na kvarte povikša, vkljub ugovorom nekaterih liberalcev sprejeta. Po postavi od l. 1850. in nekaterih poznejših določeb so kvarte imele 15 kr. koleka. Po zgledu druzih držav je zdaj povikšan in sicer tako, da za kvarte z 36 ali manj listov ostane kolek s 15 krajc., za kvarte pa z več kot 36 listi in pa take, ki so lakirane in se umiti dadó, pa bo kolek znašal 30 kr. Vladni zastopnik, ki je postavno povekšanega koleka v zbornici zagovarjal, je rekel, da državnega dohodka ne bode zarad tega veliko več (le za kakih 60—70.000 gold. več), vendar Avstrija potrebuje pomnoženih dohodkou in dobro je, kar se pridobi, in kar ne obtežuje nikogar, kdor se s kvartami sam ne obteží.

— Ko se je zadnji čas v budgetnem odboru, v kterega je med našimi poslanci dr. Vošnjak voljen, obravnavalo šolstvo, se je dr. Vošnjak poslužil vsake prilike na odgovor pozivljati naučnega ministra barona Conrada, kako to, da vkljub odločnim resolucijam v zbornici poslancev ni duha ne sluha, da bi vlada Slovencem le dobro voljo pokazala, da hoče začeti izvrševati, kar ustavni §. 19. ukazuje. Na pravem mestu je tudi bilo, da je dregnil v gnjezdo irredentarjev, kateri so čedalje drznejši v svoji propagandi. Češki poslanci so ga večkrat krepko podpirali. Iz obravnav odsekovih je očitno, da o vprašanjih, ki zadevajo narodno ravnopravnost, bode hudo vršelo v zbornici poslancev.

— Ko so unidan ustavaški časniki zagnali lažnjivi glas, da zavoljo razpora med udi kluba desnega središča, kateremu predsednik je grof Hohenwart, preti razpad, je „Reform“ razložila zgodovino tega kluba tako-le: Klub desnega središča se je osnoval koncem meseca septembra 1870. l. po shodu pod ministerstvom Potockijevim direktno voljenega državnega zbora in to — česar se stareji poslanci še dobro spominjajo, po prizadevanji nepozabljivega nam dr. Coste. Za načelo klubovo je bilo razglašeno „sporazumljenje in sprava med narodi avstrijskimi“, in na to delati, da obvelja avtonomija dežel z ozirom na „oktobersko diplomo“. V tem klubu so izprva bili Slovenci, Dalmatinci, Rumuni in Italijani; predsednik klubu je bil Pascotini (iz Trsta). L. 1873. se je pod vodstvom grofa Hohenwarta na novo ustanovil ta klub, ter se imenoval „svobodno združbo poslancev proticentralističnih strank z namenom, delati na obveljavo prava“. Iz vsega tega je razvidno, da klub desnega središča nikdar ni bil izključljivo nemšk, nikdar prevagajoč cerkven; decentralizacija Avstrije, pravica vsem narodom je njega program.

— Presvitla cesarica se je zopet podala na Angležko.

Iz Rusije. — Pričakujejo se tukaj mnogotere in jako važne vladne reforme na rojstni dan cara Aleksandra 19. dne t. m.

Telegram „Novicam“.

Dunaj 15. svečana ob 3. uri popoldne.

Danes je bila zelo viharna seja: Neuwirt in Plener napadala sta strastno ministra Dunajewsky-a zato, da ni motivov dodal k postavi o zemljiškem davku. Neuwirtov nasvet, naj se ta stvar do predloga motivov od dnevnega reda odstavi, bil je pri glasovanji po imenih z večino 20 glasov zavržen. Proti oddaji predloga na odsek glasoval je tudi Taufferer, Schwegel se je glasovanja zdržal. — O šolski postavi sta Adamek in kmet Oberndorfer govorila za, — Dumba zoper Lienbacherjev predlog.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.